

ХУЛОСАИ КОМИССИЯИ ЭКСПЕРТИИ

шурои диссертациони 6D.KOA-061 назди Донишгоҳи давлатии Бохтар ба номи Носири Хусрав вобаста ба диссертасияи Исмоилзода Абдулмаҷид Шералӣ дар мавзӯи «Аз таърихи назарияи ададҳои сода ва рушди он дар соҳаи истиқлолият (1991-2020)» барои дарёфти дараҷаи илмӣ номзади илмҳои физикаю математика аз рӯйи ихтисоси 1.1.1. Таърихи илму техника (математика)

Комиссияи экспертии Шурои диссертациони 6D.KOA-061 дар назди Муассисаи давлатии таълимӣ «Донишгоҳи давлатии Бохтар ба номи Носири Хусрав» оид ба диссертасияи Исмоилзода А. Ш. дар мавзӯи «Аз таърихи назарияи ададҳои сода ва рушди он дар соҳаи истиқлолият (1991-2020)» барои дарёфти дараҷаи илмӣ номзади илмҳои физикаю математика аз рӯйи ихтисоси 1.1.1. Таърихи илму техника (математика) аз 15-уми апрели соли 2026 суратмаҷлиси № 1 дар ҳайат се нафар интихоб карда шуданд:

1. **Шамсудинов Файзулло Мамадуллоевич** – узви шуро, доктори илмҳои физикаю математика аз рӯйи ихтисоси 6D020304.03- Таърихи илм ва техника (илмҳои физикаю математика) – раиси комиссия;

2. **Баҳодуров Бехрӯз Файзуллоевич** – узви шуро, номзади илмҳои таърих, аз рӯйи ихтисоси 6D020304.01-Таърихи илм ва техника (илмҳои таърих) – аъзои комиссия;

3. **Мақсадзода Ҳабибулло Исмаилов** – номзади илмҳои таърих аз рӯйи ихтисоси 6D020304.01-Таърихи илм ва техника (илмҳои таърих) – аъзои комиссия.

Комиссия, пас аз омӯзиши амиқи таҳқиқоти диссертациони Исмоилзода А. Ш., онро ҳамчун як кори мустақилонаи илмӣ – тахассусии байтмомрасонида баҳо дода, зикр менамояд, ки ин таҳқиқот дар сатҳи баланди илмӣ анҷом ёфта, ба татбиқи ҳадафҳои стратегии кишвар дар самти рушду густариши илмҳои дақиқи ва риёзӣ мутобиқ мебошад.

Воқеан, рушди илмҳои табиатшиносӣ, дақиқ ва риёзӣ бархурди талаботи замони аст. Ин иқдом омӯзгоронро водор менамояд, ки бештар таваҷҷуҳи худро нисбат ба омӯзиш ва рушди фанҳои дақиқ равона созанд. Омӯхтани фанҳои табиатшиносӣ дақиқ ва риёзӣ, чиҳати расидан ба ҳадафи чоруми стратегии мамлакат – саноатикунони босуръат, ки иҷрои ин ҳадаф албатта мутахассиси варзида ва ҷавобгӯи талаботи муосирро тақозо мекунад, амри зарурӣ мебошад.

Эълон гардидани солҳои 2020-2040 «Бистсолаи омӯзиш ва рушди фанҳои табиатшиносӣ, дақиқ ва риёзӣ дар соҳаи илму маориф» низ ба омӯзгорону мутахассисони соҳаи илмҳои дақиқ ва табиатшиносӣ илҳами тоза бахшид.

Аз замони қадим назарияи ададҳои сода ва ҳосилкунии он аз қатори ададҳои натуралӣ ҳамчун муаммо барои математикон буд. Бинобарин, ба омӯзиши ин масъала, ҷониби қадим яке аз аввалинҳо шуда машғул шудаанд. Масалан, математики Юнони қадим Евклид (асри III пеш аз милод) мавҷудияти маҷмуи беҳири ададҳои содаро исбот кард. Ғайр аз ин, математик ва нӯҷумшиноси ҷониби дигар Эратосфен (солҳои 276-193 то мелод) усули одии сохтани ҷадвали ададҳои содаро пешниҳод намуд. Усули пешниҳодкардаи ӯ дар математика ба номи «Ғалбери Эратосфен» маълум аст. Дар ин самт, таҳқиқотҳо идома ёфта, дар асрҳои миёна низ назарияи ададҳои сода дар қорҳои олимони форсу тоҷик, ба монанди Муҳаммад Ал-Хоразмӣ, Умари Хайём, Абурайҳони Берунӣ, Ибни Сино, Собит ибни Қурро, Ибни Ҳайсам, Муҳаммад ал-Форсӣ ва дигарон инкишоф ёфтааст. Таҳқиқи назарияи ададҳои сода инчунин, аз тарафи олимони Аврупо П. Ферма, Л. Эйлер, М. Мерсенн, Х. Голдбах, А.М. Лежандр, К.Ф. Гаусс, Б. Риман ва ғайра босуръат идома ёфт. Дар замони шурӯғӣ низ таҳқиқи назарияи ададҳои сода дар қорҳои математикони шинохта И.М. Виноградов, Н.Г. Чудаков, К. Каратсуба, А.А. Бухштаб ва дигарон идома ёфта, онҳо дар ин самт ба натиҷаҳои назаррас ноил гардидаанд. Дар замони истиқлолияти давлатӣ дар ҷумҳурӣ проблемаҳои назарияи ададҳои сода инкишоф ёфта, натиҷаҳои назаррас аз тарафи олимони барҷастаи тоҷик, ба монанди академик З.Ҳ. Раҳмонов ва шогирдони ӯ Ҷ.А. Шокамолова, Д.М. Фозилова, А.О. Раҳимов, Ш. Ҳ. ва даҳҳо дигарон таҳқиқ гардидаанд ва ин раванд алҳол низ идома дорад.

Аз ҷуфтаҳои боло хулоса кардан мумкин, ки таҳқиқоти мазкур ба барномаҳо ва ҳадафҳои стратегии мамлакат роҷеъ ба «Бистсолаи омӯзиш ва рушди фанҳои табиатшиносӣ, дақиқ ва риёзӣ дар соҳаи илму маориф» мувофиқ буда, барои мутобиқгардонии натиҷаҳои илмҳои бунёдӣ, дақиқ ва таҷрибавӣ ба воқеияти объективӣ созгор мебошад.

Мазмун ва муҳтавои диссертатсия ва автореферати он ба соҳаи ихтисоси 1.1.1. Таърихи илму техника (математика) мувофиқ буда, ба самти ихтисоси шурои диссертатсионӣ низ мутобиқат менамояд.

Диссертатсияи мазкур аз ҷиҳати моҳият ва мазмун ба шиносномаи ихтисоси 1.1.1. Таърихи илму техника (математика) мутобиқ мебошад.

Ҳамзамон, таҳқиқот ба талаботи феҳристи ихтисосҳое, ки аз рӯи онҳо дар Ҷумҳурии Тоҷикистон дараҷа ва унвонҳои илмӣ дода мешаванд ва бо қарори раёсати Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон тасдиқ шудааст, мутобиқ аст.

Натиҷаҳои таҳқиқот дар 22 интишороти муаллиф инъикос ёфтаанд, ки аз онҳо 1 адад дастури таълимӣ, 1 адад ёрии методӣ, 6 адад мақолаҳои илмӣ дар маҷаллаҳои тақризшавандаи Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон нашршуда ва 14 мақола дар дигар нашрияҳо ва маводҳои конференсияҳои илмӣ-назарияӣ, амалӣ ва байналмилалӣ ба нашр расида мебошанд.

Миқдор ва сифати мақолаҳои дар маҷаллаҳои тақризшавандаи Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон ба нашр расидаи унвонҷӯ ба талаботи Низомномаи Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон, «Низомномаи Шурои диссертатсионӣ» ва меъёрҳои Тартиби додани дараҷаҳои илмӣ (қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 30.06.2021, №267, бо тағйири иловаҳо аз 26.06.2023, №295) пурра ҷавобгӯ мебошад.

Аз теъдоди таълифоти доктарабармеояд, ки талаботи банди 35-и Тартиби додани дараҷаҳои илмӣ (қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 30.06.2021, №267, бо тағйири иловаҳо аз 26.06.2023 №295) нисбат ба наشري натиҷаҳои диссертатсия риоя гардидааст.

Ҳадафи таҳқиқот аз омӯзиши ададҳои сода аз замони қадим то замони муосирро фарогир буда, диққати махсус ба замони муосир равона гардида, корҳои олимони тоҷик ва дастовардҳои он доир ба ададҳои содаро фаро мегирад, иборат мебошад.

Дараҷаи эътимоднокии натиҷаҳо. Асоси методологии диссертатсияро принсипи риёзӣ, таҳлили назарияи ададҳои сода, ташаккули донишҳои математикӣ ташкил намуда, имконият медиҳад, ки далелҳои математикӣ вобаста ба таҳқиқи ҳосилкунии маҷмуи ададҳои сода аз қатори ададҳои натуралӣ дар фанни математика (назарияи ададҳо) баррасӣ гарданд. Ҳамзамон дар ҷараёни таҳқиқот усулҳои гуногуни ҳосилкунии ададҳои сода аз қатори ададҳои натуралӣ баррасӣ шудаанд.

Дар диссертатсия нуқтаҳои илмие ба ҳимоя пешниҳод шудаанд, ки ҳамчун муаммоҳои илмӣ дар соҳаи назарияи ададҳои сода арзёбӣ мегарданд. Натиҷаҳо, хулосаҳо ва тавсияҳои муаллиф ҷанбаҳои

назариявӣ ва амалии илми таҳқиқи назарияи ададҳои сода ва ҳосилкунии он аз қатори ададҳои натуралӣ бахшида шудааст.

Хулосаҳо ва натиҷагирӣҳои унвонҷӯ асоснок буда, ба талабот оид ба барасмиятдарории диссертатсия ва автореферати Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон ҷавобгӯ аст.

Автореферат мазмуну муҳтавои диссертатсияро пурра инъикос менамояд.

Натиҷаи умумии экспертизаи комиссияи экспертӣ

Мубрамии мавзӯи таҳқиқот, навгониҳои илмӣ, арзишҳои амалии онро ба назар гирифта, комиссияи экспертӣ ба чунин хулоса омад, ки диссертатсияи Исмоилзода Абдулмачид Шералӣ дар мавзӯи «Аз таърихи назарияи ададҳои сода ва рушди он дар солҳои истиқлолият (1991-2020)», ки барои дарёфти дараҷаи илмии номзади илмҳои физикаю математика аз рӯйи ихтисоси 1.1.1. Таърихи илму техника (математика) кори таҳқиқотии мустақилона анҷомёфта буда, ба талаботи Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон ҷавобгӯ мебошад ва онро барои дарёфти дараҷаи илмии номзади илмҳои физикаю математика аз рӯйи ихтисоси 1.1.1. Таърихи илму техника (математика) ба ҳимоя қабул кардан мумкин аст.

Комиссияи экспертии Шурои диссертатсионии 6D.KOA-061 диссертатсияи Исмоилзода Абдулмачид Шералӣ дар мавзӯи «Аз таърихи назарияи ададҳои сода ва рушди он дар солҳои истиқлолият (1991-2020)», ки барои дарёфти дараҷаи илмии номзади илмҳои физикаю математика аз рӯйи ихтисоси 1.1.1. Таърихи илму техника (математика) таҳлил ва муҳокима намуда, дар асоси бандҳои 57 – 60-и Низомномаи намунавӣ оид ба Шурои диссертатсионӣ (қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 30.06.2021, №267)

ҚАРОР ҚАРД:

1. Диссертатсияи Исмоилзода Абдулмачид Шералӣ дар мавзӯи «Аз таърихи назарияи ададҳои сода ва рушди он дар солҳои истиқлолият (1991-2020)», ки барои дарёфти дараҷаи илмии номзади илмҳои физикаю математика аз рӯйи ихтисоси 1.1.1. Таърихи илму техника (математика) ба ҳимоя тавсия дода шавад.

2. Комиссияи экспертӣ муҳаққиқони зеринро, корҳои илмӣ-таҳқиқошон ба ихтисоси 1.1.1. Таърихи илму техника (математика) мувофиқатдоранд, ба ҳайси муқарризонии расмӣ пешниҳод менамояд:

- **Хайруллоҳзода Шамсуллоҳ Амрулло** – доктори илмҳои физикаю математика, профессори кафедраи алгебра ва назарияи ададҳои Донишгоҳи миллии Тоҷикистон;
- **Қурбон Диловаршо Мирзоевич** – номзади илмҳои таърих, дотсенти кафедраи физикаи умумӣ ва назарияи Донишгоҳи давлатии Кӯлоб ба номи Абуабдуллоҳи Рӯдакӣ.

3. Ба сифати муассисаи пешбар Донишгоҳи давлатии омӯзгории Тоҷикистон ба номи Садриддин Айнӣ тавсия дода шавад.

4. Барои ҷойгир намудани эълон оид ба ҳимоя диссертатсия дар сомонаҳои Муассисаи давлатии таълимии «Донишгоҳи давлатии Бохтар ба номи Носири Хусрав» ва Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон розигӣ дода шавад.

5. Барои чопи автореферат бо ҳуқуқи дастнавис (100 адад) ва ирсол гардидани он ба суроғаҳои таъиншуда иҷозат дода шавад.

Раиси комиссияи эксперти:

доктори илмҳои физикаю математика, профессор

Шамсудинов Ф.М.

Аъзоёни комиссияи эксперти:

номзади илмҳои таърих, дотсент

Баҳодуров Б.Ф.

номзади илмҳои таърих, дотсент

Мақсадзода Ҳ.И.

Имзоҳои д.и.ф.м., профессор Шамсудинов Ф.М., н.и.т., дотсентон Баҳодуров Б.Ф. ва Мақсадзода Ҳ.И. - ро тасдиқ менамоем:

Сардори шуъбаи кадрҳо ва корҳои махсуси ДДБ ба номи Носири Хусрав

Нажмидинов М.М.